

3. a) Vyznačte v následujících slovech koncovky, přípony, kořeny, předpony a pojmenujte je; kořen (kořeny) podtrhněte.

b) Vypište slova, která mají jen kořen nebo kořen a koncovku.
kohoutek, běh, hvězda, hvězdný, souhvězdí, hvězdička, velkoměsto, výskok, žákyně, soudkyně, průsvitný, půllitr, předešlá, pes, psí, psisko, veselý, polský, polsky, Polák, Polka, Polsko, pole, maličko, kamenný, škola, školka, školit, školník, polní, cukrovar, záškolák, důlní, dolovat, jaro, předjarní, prales, nepravý, petrklíč

4. Podtrhněte kořen ve slově základovém i odvozeném a zaznamenejte do závorek změny samohlásek a souhlásek v něm:

Praha – pražský, moucha – muška, ruka – ručka, dcera – dceřin, sníh – sněžit, víra – věřit, hlásit – hlášení, kůň – koňský, město – měšťan, nastupovat – nastoupit, lev – lví, kus – kousek, chodit – chůze, řídit – ředitel

URČOVÁNÍ SLOVNÍCH DRUHŮ

2. Určete druhy slov v textu.

Návrat

a) V Křivoklátě vystoupím a jdu proti vodě. Do nosu mě tlučte vůně ryb. Také feka je občas špatná a má své vředy. Očistuje se tím, že odpluje jinam jako zjara kry.

Nahoře nad Višňovou spatřím v proudu skupinu svalnatých parem. Ležím na břehu a pozorují je. Pak se pohnou a ony zmizí v hlubině.

b) Vyš už feka jenom voní. Jako divoký kořen puškvorce. Už se nezastavuji, pospíchám, abych byl na přívozu v Luhu co nejdřív, jako bych chtěl všechno stihnout. Batoh mi skáče na zádech a dělá buch! buch! Po úzké pěšince kolem akátu nahoru k převoznické chalupě. Jen aby byli doma.

PODSTATNÁ JMÉNA

1. Rozlište podstatná jména konkrétní a abstraktní.

a) nenávidět, hlad, spisovatel, hlína, spis, lyžař, lyže, lyžování, správka, správe, oprava, opravář, křik, křikloun, výkřik, boháč, bohatost, plavec, plavidlo, plavba

b) oblaka, láska, mlčení, touha, stůl, rodiče, váhy, spánek, svítání, půlnoc, výchova, pláč, bratr, učitel, výuka, síla, louka, lípa, hodinky, hodina

2. Uvedte, ve které větě mají vyznačená podstatná jména význam konkrétní a ve které abstraktní.

1. Byla to pro vás určitě velká rána. 2. Rána dost krvácela. 3. Na stěně visely staré hodiny. 4. Dvě hodiny denně byste se měl procházet na čerstvém vzduchu. 5. O tomto opatření se rozhodlo na zasedání vlády. 6. Ležel bez vlády na zemi. 7. V době vlády Karla IV. byl vybudován Karlštejn. 8. Na čele mu naskočila hluboká vráska. 9. V čele české vlády stojí premiér. 10. Šli v čele průvodu.

3. Užití slova ve dvojicích vět tak, aby měla jednou význam konkrétní a jednou abstraktní:

hudba, práce, krmení, pohled, добрota, vedení, závod, řez, pokoj, roh, poklad, kolo, klika, váha

5. Dej podstatná jména v závorce do náležitého tvaru

Přinesl dárek (bratr Josef). Dopis vrátil (pan František Novák). Dělo bylo věnováno (univerzitní profesor doktor Karel Suchomel). Zasloužené uznání bylo uděleno (pan Zdeněk Smetana). Vyslechli jsme pořad o (báseň Fráňa Šrámek). Četli jsme báje o řeckém nejvyšším (bůh Zeus).

6. Skloňuj následující slovní spojení

Dvě dlouhé ruce, dvě tenké nohy, rozvíklané nohy u stolu, bolavá kolena, kolínka s omáčkou a masem, rozložitá ramena sportovce.

7. Výrazy v závorce dej do správného tvaru

a) Pohybující (své dlouhé nohy). Houpal ji na (kolena). Uprostřed místnosti stál rozvíklaný stůl s (čtyři nohy). Na polévce jsme viděli (mastná oka). Vojáci stáli s (napjaté nohy). Vyprávěl si s (obě přítelkyně). Dívala se na mě (své modré krásné oči). (Ucha) u hrnce už skoro nedržela. Údolím protékala řeka o několika (ramena). Když byl jeho malý syn unaven, nosil ho na (ramena).

40. Rozlište přídavná jména tvrdá, měkká a přivlastňovací; doplňte koncovky.

a) hověz- polévka, drz- kluk, draž- přátelé, Libušin- sídlo, lys- stařec, bezvous- muži, losos- maso, kus- odpověď, Karlov- lázně, labut- píseň, jedlov- les, lv- klec, Ivin- pera, zdrav- životní- styl, lev- útočník, otcov- kolegové, slep- muzikant, Filipov- autička, hloup- výmluvy, skoup- lidé, Prokopov- nápady, strm- svah, lam- mládě, přim- povaha, Emin- bratrance, obě Vilmin- sestřenice

b) v sup- zobáku, kvůli bratrov- koničkům, s tmav- brýlemi, pro koz- sýry, za Mnichov- Hradištěm, slab- rukama, želv- krunýř, pstruhov- potok, slon- kly, kvůli neobvykl- řešením, v Havlíčkov- Brodě, nad Babiččin- údolím, ke Špindlerov- Mlýnu, v medvěď- doupěti, na růžov- poupata, ve Františkov- Lázních, pod krkonošsk- vrcholy, v Krakonošov- zahrádce, do ciz- jazyků, z přežrál- třešní, muš- váha, s hus- paštíkou

42. a) Vyhleďte všechna přídavná jména, napište nad ně jejich druh. Doplňte vynechaná písmena.

b) Vyznačená přídavná jména vypište do sloupce, určete u nich rod, pád, číslo, vzor.

Místa posledního odpočinku domácích mláček se považují za milionářské výstřelky. Proslulé ps- hřbitov- jsou v Paříži, Londýně a jinde. Bývají vděčným námětem prázdnin-ov- reportáží svět-ov- časopisů. Málokdo ví, že i Karlov- Vary zřídil- už v minulém století v nedalekých Otovicích hřbitov pro salonní ps-. Náhrobky pejsků dnes ovšem leží převrácené v hustém porostu kopřiv.

49. Rozhodněte, je-li vyznačené slovo přídavné jméno, nebo podstatné jméno (zpodstatnělé přídavné jméno).

a) Napsali jsme nemocnému spolužákovi pozdrav z výletu. Lékař předepsal nemocnému účinný lék. Minutu před koncem zápasu jsme dali vedoucí branku. Náš oddíl má novou vedoucí. Při reklamaci je nutno předložit pokladní blok. Pokladní nepodává informace. Těžce raněný byl dopraven do nemocnice vrtulníkem. Lehce raněný cestující byl propuštěn do domácího léčení. Byt pana domácího je v přízemí. Všechna soutěžící družstva se zúčastnila slavnostního vyhlášení vítězů. Soutěžící i náhradníci byli na místě včas.

68. Přídavná jména užití vhodně ve 2. nebo 3. stupni.

Výsledkem si nejsem (jistý 3). Situace je pro mě ještě (nejasný 2) než před týdnem. Mám ráda co (jednoduchý 3) šaty. Halenku měla z (jemný 3) mušelínu. Po tvých námitkách jsem si stále (nejistá 2) výsledkem. (Jasný 3) pane králi, jaký je můj třetí úkol? Které město leží na (jižní 3) cípu Afriky? Patří mezi (jízlivý 3) lidi, které znám. V názoru na užitečnost vodní nádrže jsou odborníci ještě (nejednotný 2) než před diskusí o ní. Ekologické zemědělství nabízí (jakostní 3) potraviny.

ZÁJMENA

73. Vyhleďte ve větách zájmena a uveďte je ve tvaru 1. pádu.

1. Včera jsem ho neviděl. 2. Ukážu vám cestu. 3. Tohoto člověka neznám. 4. Úkol můžeš svěřit komukoli z nás. 5. Přečti tuhle knížku a pak mi řekneš, co o ní soudíš. 6. O čemsi dlouze vyprávěl. 7. Hovořil jsem s týmh mužem. 8. Děvče, s nímž k nim přišel na návštěvu, je Magda. 9. S týmiž lidmi, s kterými právě mluví Petr, jsem byl vloni ve Vysokých Tatrách. 10. Onoho památného dne, 6. července 1415, byl Jan Hus upálen. 11. Nám všem tam bylo příjemně. 12. Vyber kteréhokoli z nás.

78. S sebou, nebo sebou?

1. Najednou – trhl. 2. Co si mám vzít – na výlet? 3. Nemám – dost peněz. 4. Je spokojen sám –. 5. Neberte si – do školy žádné cenné věci. 6. Mrskl – jako štika. 7. Samo – se rozumí, že můžeš u nás přespat. 8. Kapr – ve vodě házel. 9. Občanský průkaz nosím vždy –. 10. Praštil – na zem.

82. Nahradte ve větách zájmeno který zájmenem jenž.

1. V tropických vodách Střední a Jižní Ameriky žije několik druhů ryb, kterých se indiáni nadmíru obávají. 2. Vědí totiž, že dotek těchto ryb přináší značné rány, kterými může být ochromeno celé tělo. 3. Mezi tyto ryby, které jsou opatřeny podivnou zbraní, elektrickým článkem, patří i elektrický úhoř, který dosahuje délky až dvou metrů. 4. Elektrický článek je vlastně přeměněné svalstvo, které je silně protkané cévkami. 5. Elektrický účinek, který je odhadován na 300 V, je daleko silnější než u ostatních elektrických ryb. 6. Rány, které jsou velmi bolestivé, vás na čas úplně ochromí. 7. Lov elektrických úhořů, kteří mají chutné a tučné maso, je proto značně nebezpečný.

87. Vyhleďte číslky, určete jejich druh (odlište i číslky určité a neurčité).

Země ve vesmíru

Ve sluneční soustavě jsou několikeré objekty: planety, měsíce, komety a další. Středem sluneční soustavy je Slunce, jedna z miliard hvězd. Je mnohokrát (přibližně 109krát) větší než Země. Kolem Slunce krouží devět planet. Kolikátá v pořadí je Země? Nejbližší Slunci je Merkur, druhá je Venuše, na třetím místě obíhá Země. Pátý v pořadí je Mars s několika drobnými planetkami, následuje Jupiter (v průměru je 11krát větší než Země), Saturn (známý svými mnoha měsíci), Uran, Neptun a Pluto. Ve srovnání s naší sluneční soustavou je velikost vesmíru mnohonásobná, jeho obrovitost se vymyká veškerým představám.

Země oběhne kolem Slunce za 365 dní. V mírném pásu se na Zemi střídá čtvero ročních období. Během roku je dvojí rovnodennost – jarní a podzimní. Letní slunovrat nastává 21. června, zimní 2. prosince.

92. Výrazy v zdvořácích dejte do náležitých tvarů, číslky napište slovy.

1. Dítě pozorovalo vznášejícího se draka (obě, vyjevený, kukadlo). 2. Hrnec je těžký, drž ho za (obě, ucho). 3. Píchá mě v (obě, koleno). 4. Chlapci si našli zábavu – prolézali mezi (4, noha) stolu. 5. Pochutnávali si na (2, uzené, koleno). 6. Šifku předního dílu svetru zmenšil spletením (3, oko) na začátku řady. 7. Hokejisté mají chrániče na (obě, ruka i noha), ale také na (rameno). 8. Kolem (3, mrtvé rameno) řeky vedla uzoučká pěšina. 9. Při podzimní změně času posuneme (obě, ručička) hodin dozadu. 10. Chamtivec nabíral drahé kameny z truhlice (obě, plná, hrst). 11. Náš kokršpaněl má na (obě, ucho) krásně vlnitou srst. 12. Mají dlaždiči chrániče na (obě, koleno)? 13. Bušil (obě, pěst) do vrat, ale nikdo neotvíral. 14. (Obě, ucho) tašky bylo třeba opravit. 15. Kvůli (2, chybné, oko) musela vypárat několik řad.

96. Vyhleďte číslky řadové, napište za nimi tečku.

1. Poučení si najdete v 8 kapitole. 2. Vyhleďte si kapitolu 3, odstavec 2, 23 řádek. 3. Příběh je uzavřen na konci 2 dílu románu. 4. Řidiči, dodržujte snížení rychlosti od 123 kilometru dálnice D 1. 5. Od 12 do 14 hodin je zakázáno v restauraci kouřit. 6. Mezi 12 a 14 hodinou je v restauraci zákaz kouření. 7. Obsazení 2 místa na mistrovství Evropy bylo jejím největším úspěchem. 8. Ulicí 17 listopadu se dostanete k Právnické fakultě Univerzity Karlovy. 9. V říjnu 1998 jsme si připomněli 80 výročí vzniku Československé republiky. 10. Jednání se koná v místnosti číslo 119 v 1 patře.

Slovesa

2. Urči, zda jsou určitá slovesa v uvedených větách sponová, pomocná, či plnovýznamová

Stal se po roce hlavním zástupcem naší obchodní organizace. Na rohu naší ulice se stala nehoda. Byl nepozorný. Jeho otec byl knihkupcem. Velryba je savec. Je mým přítelem. Tomu bych byl nevěřil. Žák byl pochválen svým učitelem. Přišel jsem pozdě do kina. Brambory jsou na skladě. Okurky už nejsou. Stane se mým manželem.

PRÍSLOVCE

158. Vyhleďte v textu příslovce a určete jejich druh.

Kolos rhodský

1. Ostrov Rhodos leží zcela osaměle v moři. 2. Kdysi, když byl ponořen hluboko na dně, vynesl ho prý Helios nahoru na světlo a pokorně poprosil bohy, aby mu ho navěky dali do vlastnictví. 3. Tady, na tomto ostrově, stojí kolos, umně vytvořený k podobě boha Helia, jenž na svém zlatém voze dennodenně neúnavně svítí jak lidem, tak bohům. 4. Umělec tehdy vynaložil na své dílo tolik mědi, že k jeho odlití musely prý

pomoci měděné doly všude, na celém světě. 5. Proč zahrnul Zeus marnotratně Rhodany bohatstvím? 6. Chtěl, aby ho zcela vynaložili k Heliově počest?

7. Podle zpráv měla nádherně umělecky zpracovaná socha 30 až 40 m. 8. Na kovovou sochu je to víc než dost, aby se stala divem světa. 9. Zdá se, že rhodský kolos byl příliš těžký i pro samu zemi. 10. Na svém hřbetě ho udržela jen krátce, asi padesát let. 11. Pak ho seřfásla během jednoho zemětřesení a Rhodané ho nikdy poté nepostavili.

160. V které větě jde o spřežku a v které o spojení předložky se jménem?

1. Jděte po schodech (na horu x nahoru). 2. Praotec Čech vystoupil (na horu x nahoru) Říp. 3. Přišel (do konce x dokonce) i Petr. 4. Na plese nemůžeme zůstat až (do konce x dokonce). 5. Děkuji vám (za to x zato), že jste mi pomohli. 6. Eva se rozesmála, (za to x zato) Alena zůstala vážná. 7. Zavolal jsem mu a (po tom x potom) jsem šel domů. 8. To se stalo den (po tom x potom) neštěstí. 9. (O pravdu x opravdu) se lidé nejvíce hádají. 10. Já jsem to (o pravdu x opravdu) neudělal. 11. Počkejte na nás (na hoře x nahoře) na kopci. 12. (Na hoře x nahoře) Praděd stojí rozhledna. 13. (Z části x zčásti) mouky připravíme žmolenku. 14. Rozumím ti jen (z části x zčásti). 15. Všichni (do hromady x dohromady) udělali spoustu práce. 16. Vrazil (do hromady x dohromady) knih a shodil je na zem. 17. Všude (do kola x dokola) byly hluboké lesy. 18. Vzal mě (do kola x dokola) a tancovali jsme valčík. 19. (Z ticha x zticha) dusné letní noci k nám najednou dolehlo strašné zaupění. 20. Děti seděly (z ticha x zticha) jako myšky.

161. Užití ve větách příslovce ve 2. nebo 3. stupni.

1. Určitě se vrátím (brzo 2) než ty. 2. Jirka si vedl (dobře 3) ze všech. 3. (Jasně 3) na nebi září Polárka. 4. Pacientovi není dnes (špatně 2) než včera. 5. Nešlo by to udělat (jednoduše 2)? 6. Myslí, že bychom se ke zřícenině dostali (snadno 2) touto pěšinou. 7. Mluv (tiše 2), ať nikoho nevbudíme. 8. Jez (střídmě 2) a zhubneš. 9. Pavlův návrh zní (rozumně 2). 10. Za tuto práci mi zaplatili (mnoho 2). 11. (Zle 2) to už nemohlo dopadnout. 12. Oblékni se (dobře 2), ať ti-to sluší. 13. Při zkoušení odpovídal (jistě 3) Pavel.

PŘEDLOŽKY

162. Vyhleďte předložky a určete, s kterým pádem se v textu pojí.

a) Šlechta a její erby

1. Počátky některých šlechtických rodů u nás lze sledovat až do 12. století a z té doby asi také pocházejí první erby. 2. Podle pověstí, které se např. zachovaly v Dalimilově kronice, byl erb důkazem o urozenosti a rytířkosti držitele. 3. Šlechtici získávali pro sebe erbovní znamení za mimořádnou statečnost ve válkách, na rytířských turnajích, nebo dokonce v boji s divokými zvířaty. 4. Je jisté, že během 13. století se začali erbem pyšnit všichni šlechtici a že erb sloužil jako znak příslušnosti k vládnoucí vrstvě.

SPOJKY

168. Vyhleďte spojky. Rozlište, které jsou souřadící a které podřadící.

Egypt

1. Egypt je země staré, ba prastaré kultury. 2. Před dvěma a půl tisíci lety, když ho navštívil první evropský historik, měl za sebou už tak dlouhou historii, že nebylo možno dopátrat se jejího počátku, protože ten se ztrácel v šeru mýtů a legend. 3. Zatímco předkové dnešních evropských národů bydleli v chýších a rozbíjeli si hlavy kamennými sekeromlaty, byl už Egypt zemí jednak s pevnou státní organizací a plánovitým zemědělstvím, jednak s vědecky podloženou astronomií i medicínou. 4. Od Egyptanů se učili nejen staří Řekové, ale i Římané. 5. Avšak když se kladly základní kameny evropských katedrál, Egypt byl už v úpadku.

170. Rozhodněte, kdy jsou věty spojeny spojkami a kdy vztažnými zájmeny nebo příslovci. Řekněte, které spojky jsou souřadící a které podřadící.

Nebezpečná výprava

1. Skalní stěna starého lomu, který byl v lese kousek za vesnicí, už dávno chlapce lákala. 2. Skálu tvořily hladké tabule vápence, mezi nimiž vedly šikmo vzhůru trhliny, ale přesto skalní stěna nebyla tak holá, jak se zdálo. 3. Ve spárách mezi tabulemi pískovce, kam vítr po desetiletí, po němž byl lom opuštěn, navál hlínu, vyrazily keře, a dokonce se tu uchytilo i několik březek.

4. Už dlouho přemýšleli chlapci o tom, jak by se mohli dostat až nahoru. 5. Když jednoho dne přišli pod skálu, začali hledat, kudy by se nejsnáze vydrápali. 6. Zbyněk s Borkem se rozhodli, že zůstanou dole, aby mohli radit při výstupu. 7. Kdyby bylo třeba, přivedou pomoc.

8. Na skalní stěnu se nevydal jako první Petr, nýbrž do čela tohoto nebezpečného podniku se postavil Olda. 9. Olda občas zastrčil do prsti větvičku, protože se snažil označit místa, kde se chlápci mají zachytit.

ČÁSTICE

171. Porovnejte dvojice příkladů. Řekněte, kdy jsou vyznačené výrazy spojkami a kdy částicemi.

1. Rekl mi, abych už raději šel. – Abys už raději šel! 2. Ze mě nedohoníš! – Vzkázal mi, že mě dnes přijde navštívit. 3. Markéta ani Tereza nebyly dnes ve škole. – Já jsem mu nevyčetl ani slůvků!

4. Kdyby tak bylo o prázdninách hezky! – Kdyby měl čas, pomohl by ti. 5. A já pořád, kdo to tluče, ... – Chtěl jsem se s ním setkat, a on už odjel. 6. Však ty si na mě ještě vzpomeneš. – Spustil se dešť, neochladilo se však.

172. Porovnejte dvojice vět. Řekněte, kdy jsou vyznačené výrazy zájmeny a kdy částicemi.

1. To zase mrzne! – To se mi vůbec nelíbí. 2. Ono se zase dalo do deště. – Já si s tím štěnětem hrát nebudu, ono stále kouše. 3. Kéž se ti to podaří! – To vám jdu takhle lesem a najednou uslyším hrozné zakvilení. 4. Nabízel jí to i ono, ale nic se jí nelíbilo. – Ono mi nebylo nějak dobře.

174. Vyhledejte v textu částice.

Ať žije demokracie!

1. V úterý jsme se přece pohádali. 2. „Ano, vy vlastně můžete všechno,“ řekl človíček, „a já podle vás asi nemohu nic...“ 3. Když se vám vůbec nic nebo jenom nějaká maličkost na mně nelíbí, vynadáte mi. 4. Ale co se stane, když se mně nelíbí něco na vás?“

5. Bylo vidět, že to není ani trochu hra. 6. Trval dokonce na odpovědi. 7. Proč prý nedovedeme být doma demokrati. 8. Večer jsme se ženou

dlouho nespali, i ona si uvědomovala, jak je utlačovaná, a právě proto jsme zavedli knihu stížností. 9. Ráno jsme šli pro housky a zároveň jsme koupili také sešit. 10. „Když se ti třeba jen nějaká maličkost nebude zdát,“ povídám, „zde je kniha stížností.“

CITOSLOVCE

175. a) Vyhledejte v následujícím textu citoslovce.

b) Která citoslovce napodobují zvuky?

c) Která citoslovce mají platnost větného členu? Nahradte je výrazem jiné slovnědruhové platnosti.

O neposlušných kůzlátkách

Inu, to byla jedna koza a ta měla tři kůzlátka. Jednou odpoledne jim řekla: „Méé, méé, já půjdu na trh do města, neotvírejte nikomu!“ Kůzlátka to slyšela. Za chvíli někdo buch, buch na branku a praví hlubokým hlasem: „Ho!a, kůzlátka, otevřete!“ Kůzlátka však řekla: „Ó já, to není naše maminka, ta má tenčí hlásek.“ On to byl vlk. Sebral se a šel ke kováři: „Vrr, kováři, upiluj mi jazyk.“ Kovář mu položil hlavu na špalek a šup, šup, upiloval mu kousek jazyka. Vlč šel za třemi kůzlátky a volá již hezkým hláskem: „Hej, kůzlátka, otevřte!“ „No, to by byl hlásek naší maminky, ale ukaž nám tlapku.“ Vlč strčil do okna tlapku, ale kůzlátka jen chi, chi, chi. Pak řekla: „Ich, to by tak bylo! Naše maminka má pěknou tlapku, ne tak škaredou.“ Vlč odběhl a obílel si ji v mouce. Znovu tuk, tuk na dveře: „Kůzlátka, maminka jde domů!“ Kůzlátka se zardovala: „Hopsa hejsa, to je naše maminka!“ Hrr ke dveřím a otevřela. Vlč byl co by dup v místnosti a chlamst, všechna kůzlátka sežral. Ne-trvalo dlouho a koza se vrátila domů. Ale – achich ouvej – dveře do-
křídla, vyběhla na dvůr.

Monfol. kategorie jmenne

9. Vyhledejte podstatná jména pomnožná:

boty, šaty, kravaty, košile, kalhoty, lyže, nůžky, housle, tympány, violoncella, příušnice, angíny, zarděnky, povidla, ledviny, játra, žebra, rozpaky, lahůdky, kamna, košťata

10. Vyhledejte podstatná jména hromadná:

kameny, kamení, křoví, keře, dříví, dřevo, polena, národ, hmyz, stádo, dobytek, vzduch, nábytek, židle, lavice, lid, lidstvo, lidé, ná-doby, nádobí, borůvčí, borůvky, výzbroj, zbraně, kvítí, květy

11. Vyhledejte v textu podstatná jména a určete u nich rod (u mužských životnost, nebo neživotnost), číslo, pád, a vzor.

Pražská kotlina před dávnými časy

Mohutné olše, břízy a habry vroubí v hustých skupinách mokřiny i říční ramena rozlehlé pražské kotliny. Ptáci houpavě poletují z větve na větev, loví komáry, mouchy a jiný hmyz. Kupecká stezka spojuje oba brody zdejšího ohybu řeky Vltavy. Soumaři s těžkými náklady ji ušlapali tak, že i v noci můžou poutníci po ní bezpečně přecházet. Žádný člověk však nesmí odbočit z cesty, neboť lesní divočina skrývá i mnohá zrádná místa a zákoutí. Nejednen rozvážný kupec tu zahynul i s družinou a se všemi svými sluhy v bezedné bažině, sem tam křovím zarostlé, nebo přinesl bohům hojně oběti, když tu našťěstí nepozbyl ži-vota, nýbrž přišel jen o koně, krávy, telata nebo ovce.

Monfol. kategorie slovesné

107. Určete, kdy je přítomným tvarem slovesa vyjádřen čas přítomný a kdy čas budoucí.

Loď pluje podél břehu. Kdy dopluje do přístavu? Kdo lže, ten i krađe. Pozor, někdo ti ukradne peněženku! Pošlu dopis doporu-čeně. Lidé si posílají novoroční přání. Proč teň chlapec pláče? Už vše voda? Stiskneš zvonek a ozve se nepřijemný zvuk. Zápas začne přesně ve dvě hodiny. Sluníčko příjemně hřeje. Kdo odchází po-slední, zavře okna. Poprosím maminku o nové hodinky. Kdo se bojí, nesmí do lesa. Sníš ještě jedno jablko?

113. Odlište, kdy sloveso v budoucím čase vyjadřuje skutečně děj budoucí a kdy má jiné významy. Pokuste se je vymežit (např. nejistota, pravděpodobnost, výtka ...).

1. Dnes je úterý, zítra bude středa. 2. Tohle řešení nebude myslím nejlepší. 3. Jsou věci, do kterých mi mluvit nebudeš! 4. Je šest ho-din, to tatínek doma nebude. 5. Do louží šlapat nebudete! 6. Most se bude opravovat do konce dubna. 7. Zvoní telefon, to bude Mar-tin. 8. Budete tak laskav a vyměníte mi ten svetr? 9. A to mi bude vytýkat právě ona! 10. Co si budete ještě přát? 11. Mrznou mi uši, to bude aspoň deset pod nulou. 12. Neznám ho, asi to bude nový učitel. 13. Tak ty budeš ještě odmouvat? 14. Vy si nedáte a nedáte říct. 15. Budu prosit kilo zralejších banánů.

126. Vyhledejte tvary sloves a odlište, zda jsou jednoduché, nebo slo-žené. Určete u nich slovesný způsob.

Babička vypráví...

V jedné bídné chatrči žije chudý hospodář. Kdyby neměl bídu, řekl by si: „Už nemám zhola nic.“ Jednou si pomyslí: „Ať shoří i ta bída, abych se zbavil i jí, když jsem přišel o všechno. Zapálím chalupu a uteču.“ Co si usmyslí, to taky hned udělá. Pak utíká pryč, jako by mu za patami hořelo. Vyběhne na kopec a tam si sedne, aby si odpočinul. Kus před ním na kopci volá na něho bída: „Eh, hospodáři, kdybychom nebyli utekli, jistě bychom tam byli uhořeli.“

130. Převeďte vhodně slovesa do podmínovacího způsobu.

Jdeme na túru

Vzpomeneš si na pohádku o perníkové chaloupce? Jak se chováš, když nechceš v lese zabloudit? Můžeš sypat hrášek nebo odvíjet provázek? Nejlepší bude zapamatovat si po cestě nápadná místa. Může to být vysoký strom, posed, krmelec a podobně.

Na delší túry se nikdy nemáme vydávat sami. Máme jít aspoň v tro-jici. Když se někomu z vás něco nepřijemného přihodí, jeden zůstane u postiženého, druhý dojde pro pomoc. Jako první a poslední mají jít vždy nejzkušenější ze skupiny. Do lesa si máme vzít vysoké boty a dlouhé nohavice. Umíte říct proč?

136. *Převeďte slovesa ve větách do trpného rodu vyjádřeného opisným tvarem trpným.*

1. Karel IV. založil Nové Město pražské. 2. Zákon vymezil pravomoci Senátu. 3. Pro nedostatek důkazů zprostil soud obžalovaného viny. 4. Opravu mostu určité svěřili odborníkům. 5. Nikoho to už nevyvede z míry. 6. Lhůtu k podání žádosti pravděpodobně prodlouží o týden. 7. Nové diplomaty přijme prezident republiky. 8. Její vynikající výkon by nadchla všechny. 9. Za vítězství draze zaplatili. 10. Tiskopisy vyplnili perem.

138. *Odlište, ve kterých větách vyjadřuje zvrtná podoba slovesa rod činný a ve kterých rod trpný.*

1. Známe se už dlouho. 2. Oka se při pletení ujímají například na začátku řady. 3. Přihlášky se přijímají do konce měsíce. 4. Které televizní pořady se nejvíc sledují? 5. Při jízdě na eskalátoru se přidržujte madel. 6. Pozor, pichneš se! 7. Škola se otevírá v půl osmého ráno. 8. Dovolte, abych se představil. 9. Ryba se smaží v horkém oleji. 10. Na konci léta se prodává sezonní zboží se slevou. 11. Naposledy jsme se viděli asi před rokem. 12. Záloha se platí předem.

140. *Rozlište slovesa dokonavá a nedokonavá.*

O Kanadě

Jistě jste viděli kanadské hokejisty a všimli jste si na jejich dresu javorového listu. V Kanadě se mluví anglicky a francouzsky. Ze tří světových stran je Kanada obklopena mořem, na jihu hraničí s USA. Vzpomeňte si na přírodní krásy této země. Kdo by neznal Niagarské vodopády! Otevřete si atlas a na mapě Kanady vyhledejte největší jezera. Víte, co znamená slovo prairie? V které části Kanady se rozkládají tundry? Žijí tam sobi, lední medvědi, polární lišky a jiná zvěř. Kanadané si svou přírodu chrání. Vybudovali 72 národních parků, nejstarší byl vyhlášen v roce 1884. Za svůj symbol si zvolili javor. Proto se Kanadě říká země javorového listu.

105. *Vyhledejte slovesa, určete jejich mluvnické významy.*

Krčín z Jelčan a čert

a) Pan Krčín z Jelčan se rozhodl udělat svým pánům Rožmberkům nový rybník. Sehnal muže z celého panství. Pak byly svolány i ženy – mladé, staré. Ty budou nosit hlínu a pomůžou mužům. Ale voda napůl dostavěnou hráz roztrhla. „Vi Bůh, že bych svou duši ďáblu upsal,“ zahromoval Krčín, „kdyby mi poradil, jak bych hráz dostavěl.“

b) Tu ve vzduchu začpěla síra a naproti panu rybníkáři sedí čert. „Beru tě za slovo a budu ti radit.“ Potom Krčínovo dílo špelo rychle ke konci. Za nový rybník byl Krčín Rožmberky pochválen a jeho práce byla oceněna zlatem. Neradoval se však dlouho, krátce nato mu zvonil umfřáček. Když v mrazivé noci po Krčínově pohřbu začaly tlouct věžní hodiny dvanáctou, viděli ho lidé, jak je zapřažen do pluhu a orá led rybníka! Kolem něho se hemží ďáblové, jako když se houf havíranů slétá nad mršinou.

150. *Vyhledejte přítomné a minulé přechodníky, určete u nich číslo, jmenný rod (u jednotného čísla) a vid. Utvořte všechny tvary přechodníku.*

Kateřina Dúrová, usednuvši na okraj postele, zadívala se na Antonína. Dívky, jsouce v rozpacích, pohrávaly si s kapesníčky. Chlapec, tiskna se k matce, utíral si slzičky. Hospodyně, snesší na stůl mnoho dobrot, srdečně všechny pobízela k jídlu. Antonín, odcházeje z domova, nechával vrata nezamčena. Pasterec, nedokončiv pro vlahý déšť svůj příběh, pokračoval ve vypravování ve tmě seníku. Muži, dokouřivše své dýmky, ve spánku oddechovali. Zběhlí vojáci, potloukajíce se blízko bitevní fronty, schovávali se před četníky. Děvče, nesouc táč plný sklenic s pivem, umně se proplétalo mezi stoly. Dítě, probudivši se samo v pokoji, usedavě se rozplakalo.

154. *Vyhledejte slovesa a určete jejich mluvnické významy, zařadte je do tříd a ke vzoru.*

Ochrana přírody

Z patnáctiletého stromu se vyrobí asi 700 sáčků. Jak dlouho by vydržely v obchodě? Ve velké prodejně se spotřebují přibližně za dvě hodiny. Lidé však znají i jiný způsob odnášení nákupu. Vezmou si z domova látkovou tašku a do ní dávají koupené zboží. Zkuste to taky. Papírový nebo plastický sáček stejně lidé vyhazují. Uvědomme si, že jejich výroba znečišťuje okolí. Odmítněte zbytečné balení věcí do sáčků

STAVBA SLOVA

3. a) kohoutek – kořen příp., běh – kořen, hvězda – kořen konc., hvězdný – kořen příp. konc., souhvězdí – předp. kořen konc., hvězdička – kořen příp. konc., velko/město – kořen spojovací samohl. kořen konc., výskok – předp. kořen, žák/yně – kořen příp. konc., soud/kyně – kořen příp. konc., průsvitný – předp. kořen příp. konc., půl/litr – kořen kořen, přede/hra – předp. kořen konc., pes – kořen, psí – kořen konc., psí/sko – kořen příp. konc., veselý – kořen konc., pol/sklý – kořen příp. konc., pol/sklý – kořen příp. příp., Polák – kořen příp., Polka – kořen příp. konc., Polsko – kořen příp. konc., pol/e – kořen konc., malíček – kořen příp. příp., kamenitý – kořen příp. konc., škol/a – kořen konc., školka – kořen příp. konc., škol/it – kořen příp. konc., školník – kořen příp., pol/ní – kořen příp. konc., cukr/ovar – kořen spojovací samohl. kořen, zá/školák – předp. kořen příp., důl/ní – kořen příp. konc., dol/ovat – kořen příp. konc., jar/o – kořen konc., před/jar/ní – předp. kořen příp. konc., pra/les – předp. kořen, ne/pravý – předp. kořen konc., petr/klíč – kořen kořen
- b) běh, hvězda, pes, psí, veselý, pole, škola, jaro
4. Praha – pražský (h – ž), moucha – muška (ou – u, ch – š), ručka – ručka (k – č), dcera – dceřin (r – ř), snít – sněžit (í – ě, h – ž), víra – věřit (í – ě, r – ř), hlásit – hlášení (s – š), kůň – koňský (ů – o), město – měšťan (st – št), nastupovat – nastoupit (u – ou), lev – lvi (e – o), kus – kousek (u – ou), chodit – chůze (o – ů, d – z), ředitel – ředitel (í – e)

URCOVÁNÍ SLOVNÍCH DRUHŮ

2. a) V (předl.) Křivoklátě (podst. jm.) vystoupím (slov.) a (spoj.) jdu (slov.) proti (předl.) vodě (podst. jm.). Do (předl.) nosu (podst. jm.) mě (zájm.) tluče (slov.) vůně (podst. jm.) ryb (podst. jm.). Také (část.) řeka (podst. jm.) je (slov.) občas (přísl.) špatná (příd. jm.) a (spoj.) má (slov.) své (zájm.) vředy (podst. jm.). Očistuje (slov.) se (zájm.) tím (zájm.), že (spoj.) odpluje (slov.) jina (přísl.) jako (spoj.) zjara (přísl.) kry (podst. jm.).
- Nahoře (přísl.) nad (předl.) Višňovou (podst. jm. / zpodstatnělé příd. jm.) spatřím (slov.) v (předl.) proudu (podst. jm.) skupinu (podst. jm.) svalnatých (příd. jm.) par (podst. jm.). Ležím (slov.) na (předl.) bříše (podst. jm.) a (spoj.) pozoruji (slov.) je (zájm.). Pak (přísl.) se (zájm.) pohnu (slov.) a (spoj.) ony (zájm.) zmizí (slov.) v (předl.) hlubině (podst. jm.).
- b) Vých (přísl.) už (část.) řeka (podst. jm.) jenom (část.) voní (slov.). Jako (spoj.) divoký (příd. jm.) kořen (podst. jm.) puškvorce (podst. jm.). Už (část.) se (zájm.) nezastavuji (slov.), pospíchám (slov.), abych (spoj.) byl (slov. = byl bych) na (předl.) přivozu (podst. jm.) v (předl.) Luhu (podst. jm.) co (část.) nejdřív (přísl.), jako (spoj.) bych chtěl (slov.) všechno (zájm.) stihnout (slov.). Bato (podst. jm.) mi (zájm.) skáče (slov.) na (předl.) zádech (podst. jm.) a (spoj.) dělá (slov.) buch! (citost.) buch! (citost.) Po (předl.) úzké (příd. jm.) pěšince (podst. jm.) kolem (předl.) akátu (podst. jm.) nahoru (přísl.) k (předl.) převoznické (příd. jm.) chalupe (podst. jm.). Jen (část.) aby (část.) byli (slov. = byli by) doma (přísl.).

PODSTATNÁ JMÉNA

1. a) Konkrétní: spisovatel, hlína, spis, lyžař, lyže, správce, opravář, křikoun, boháč, plavec, plavidlo
Abstraktní: nenávisť, hlad, lyžování, správká, oprava, křik, výkřik, bohatost, plavba
- b) Konkrétní: oblaka, stůl, rodiče, váhy, bratr, učitel, louka, lípa, hodinky
Abstraktní: láska, mlčení, touha, spánek, svítání, půlnoc, výchova, pláč, výuka, síla, hodina
2. Konkrétní: 2., 3., 5., 8.
Abstraktní: 1., 4., 6., 7., 9., 10.
3. Např.: Na pódiu hrála hudba. Sestra ráda poslouchá populární hudbu. – Zítra píseň písennou práci z matematiky. S tím ještě bude spousta práce. – Připravil jí krmení pro králíky. Krmení zvířat je v zoologické zahradě zakázáno. – Musím poslat pohled Ivaně k narozeninám. Při pohledu z rozhledny dolů do údolí se mi zatočila hlava. – Stůl byl plný dobrot. Jeho dobrota je přislovovaná. – Elektrické vedení je uloženo v zemi. Kluci se podrobili Petrovu vedení. – V naší vesnici je malý závod na výrobu zemědělských strojů. Závod ve skoku na lyžích se koná příští týden. – Sněž ten ořechový řez. Vedte řez osou

tělesa. – Máš svůj vlastní pokoj? Dej mi už konečně pokoj! – Byk nabral toreadora na rohy. Už zase vystrkuje rohy! – Ve sklepě domu byl zakopaný poklad. Láska je největší poklad. – K Vánocům jsem dostal nové kolo. Druhé kolo jsem běžel pomaleji. – U dveří se ulomila klika. Ondřej má vždycky kliku. – V koupelně máme osobní váhu. Jeho slova nemají žádnou váhu.

5. Bratru Josefovi, panu Františku Novákovi, univerzitnímu profesorovi doktoru Karlu Suchoňovi, panu Zdeňku Smetanovi, o básníku Fráňovi Šrámkovi, bohu Dioví.

6. ● Dvě dlouhé ruce, bez dvou dlouhých rukou, k dvěma dlouhým rukám, dvě dlouhé ruce, na dvou dlouhých rukou (rukách), s dvěma dlouhými rukama.
Dvě tenké nohy, bez dvou tenkých nohou (noh), k dvěma tenkým nohám, dvě tenké nohy, na dvou tenkých nohou (nohách), s dvěma tenkýma nohami.
Rozviklané nohy u stolu, bez rozviklaných noh u stolu, k rozviklaným nohám u stolu, rozviklané nohy u stolu, o rozviklaných nohách u stolu, s rozviklanými nohami u stolu.
Bolavá kolena, bez bolavých kolenou (kolen), k bolavým kolenům, bolavá kolena, o bolavých kolenou (kolenech), s bolavými koleny.
Kolínka s omáčkou a masem, bez kolínek s omáčkou a masem, ke kolínkám s omáčkou a masem, s kolínky s omáčkou a masem, o kolínkách s omáčkou a masem, s kolínky s omáčkou a masem.
Rozložitá ramena sportovce, bez rozložitých ramenou (ramen) sportovce, k rozložitým ramenům sportovce, rozložitá ramena sportovce, na rozložitých ramenou (ramenech) sportovce, s rozložitými rameny sportovce.

7. ● a) Pohyboval lině svými dlouhými nohami. Houpal ji na kolenou (kolenech). Uprostřed místnosti stál rozviklaný stůl se čtyřmi nohami. Na polévce jsme viděli masnáčka. Vojáci stáli s napjatými nohami. Vyprávěl si s oběma přítelkyněmi. Dívala se na mě svými modrými krásnými očima. Ucha u hrnce už skoro nedržela. Udolím protékala řeka o několika ramenech. Když byl jeho malý syn unaven, nosil ho na ramenou (ramenech).

PŘÍDAVNÁ JMÉNA

40. a) Přídavná jména tvrdá: drzý, draží, lysý, bezvousí, kusá, jedlový, zdravý, levý, slepý, hloupý, skoupí, strmý, přímá
Přídavná jména měkká: hovězí, lososí, labutí, lví, životní, lamí
Přídavná jména přívlastňovací: Libušino, Karlovy, Ivina, otcovi, Filipova, Prokopovy, Emini, Vilmíny
- b) Přídavná jména tvrdá: tmavými, slabými, pstruhový, neobvyklý, růžová, kráskošskými, přežralých
Přídavná jména měkká: supím, kozi, želví, sloní, medvědim, cizích, muší, husí
Přídavná jména přívlastňovací: bratrovým, Mnichovým, Havlíčkovu / Havlíčkově, Babiččiny, Špindlerovu / Špindlerově, Františkových, Kráskošově
42. a) Přídavná jména tvrdá: milionářské, proslulé, vděčným, prázdninových, světových, minulého, nedalekých, převrácené, hustém
Přídavná jména měkká: posledního, domácích, psí, noblesní, salonní
Přídavná jména přívlastňovací: Karlovy
Pravopis: miláček, hřbitovy, zřídily, psy
- b) Přídavné jméno: Druh: Rod: Pád: Číslo: Vzor:
domácích rněkké muž. 2. množ. jarní
proslulé tvrdé muž. 1. množ. mladý
psí rněkké muž. 1. množ. jarní
prázdninových tvrdé žen. 2. množ. mladý
světových tvrdé muž. 2. množ. mladý
Karlovy pšivl. muž. 1. množ. otcův / matčín
salonní rněkké muž. 4. množ. jarní
49. a) Přídavná jména: nemocnému (spolužákovi), vedoucí (branku), pokladní (blok), raněný (cestující), domácího (léčení), soutěžící (družstva)
Podstatná jména: (předepsal) nemocnému, (novou) vedoucí, pokladní (nepočítá informace), (těžce) raněný, (pana) domácího, soutěžící (i náhradě)
- b) Přídavná jména: hájená, lesních (plodů), hradní, školním
Podstatná jména: vstupné, ponocného, hajným, (turnaj v) odbíjené, (práce) účetního, školně
68. nejjistější, nejasnější, nejjednodušší, nejjemnějšího, nejistější, nejjasnější, nejjíznější, nejjízlivější, nejjednotnější, nejjakostnější

ZÁJMENA

73. 1. ho – on 2. vám – vy 3. tohoto – tento 4. komukoli – kdokoli, nás – my 5. tuhleto – tahleta, mi – já, co – co, ní – ona 6. čemsi – cosi 7. týmž – týž 8. nímž – jež, nim – oni 9. týmiž – titíž, kterými – kteří 10. onoho – onen 11. nám – my, všem – všichni 12. kterého – kterýkoli, nás – my
78. 1. sebou 2. s sebou 3. s sebou 4. se sebou 5. s sebou 6. sebou 7. sebou 8. sebou 9. s sebou 10. sebou

82. 1. jichž 2. jimiž 3. jež, jenž 4. jež 5. jenž 6. jež 7. již (kniž.)

ČÍSLOVKY

37. Číslovky základní určité: jedna, miliard, devět, 365
neurčité: několika, mnoha
Číslovky řadové určité: druhá, třetím, pátý, 21., 2.
neurčité: kolikátá
Číslovky násobné určité: 109krát, 11krát
neurčité: mnohokrát, mnohonásobná
Číslovky druhové určité: čtvero, dvoji
neurčité: několikrát

92. 1. oběma vyjevenými kukadly 2. obě ucha 3. obou kolenou / kolenech 4. čtyřmi nohami 5. dvou uztených kolenech 6. tří / třech (hovor.) ok 7. obou rukou / rukách i nohou / nohách, ramenou / ramenech 8. tří / třech (hovor.) mrtvých ramen 9. obě ručičky 10. oběma plnými hrstmi 11. obou uších 12. obou kolenou / kolenech nebo obě kolena 13. oběma pěstmi 14. obě ucha 15. dvěma chybným okům

96. 1. v 8. kapitole 2. 23. řádek 3. na konci 2. dílu 4. od 123. kilometru 6. mezi 12. a 14. hodinou 7. obsazení 2. místa 8. ulicí 17. listopadu 9. 80. výročí 10. v 1. patře

Slovesa

2. Stal se - sponové, stala se - plnovýznamové, byl - sponové, byl - sponové, je - sponové, je - sponové, byl bych - pomocné, byl - pomocné, jsem - pomocné, jsou - plnovýznamové, nejsou - plnovýznamové, stane se - sponové.

PŘÍSLOVCE

158. 1. zcela - př. míry, osaměle - př. způsobu 2. kdysi - př. času, hluboko - př. míry, nahoru - př. místa, pokorně - př. způsobu, navěky - př. času 3. tady - př. místa, umně - př. způsobu, dennodenně - př. času, neúnavně - př. způsobu 4. tehdy - př. času, tolik - př. míry, všude - př. místa 5. proč - př. příčiny, marnotratně - př. způsobu 6. zcela - př. míry 7. nádherně - př. způsobu, umělecky - př. způsobu 8. víc - př. míry, dost - př. míry 9. příliš - př. míry 10. krátce - př. času 11. nikdy - př. času, poté - př. času
160. 1. nahoru 2. na horu 3. dokonce 4. do konce 5. za to 6. zato, 7. potom 8. po tom 9. o pravdu 10. opravdu 11. nahore 12. na hoře 13. z části 14. zčásti 15. dohromady 16. do hromady 17. dokola 18. do kola 19. z ticha 20. zticha
161. 1. dřívě / dřív 2. nejlépe / nejlíp 3. nejjasněji 4. hůře / hůř 5. jednodušeji 6. snáze / snáz / snadněji 7. tišeji 8. střídmeji 9. rozumněji 10. více / víc 11. hůře / hůř 12. lépe / líp 13. nejjistěji

PŘEDLOŽKY

162. a) 1. u - 2. p., do - 2. p., z - 2. p. 2. podle - 2. p., v - 6. p., o - 6. p. 3. pro - 4. p., za - 4. p., ve - 6. p., na - 6. p., v - 6. p., s - 7. p. 4. během - 2. p., k - 3. p.
- b) 1. za - 4. p. 2. před - 7. p. 3. na - 4. p. 4. v - 6. p., k - 3. p. 5. na - 4. p. 6. z - 2. p. 7. u - 2. p., při - 6. p. 8. v - 4. p. 9. do - 2. p. 10. za - 2. p. 11. za - 4. p. 12. za - 7. p. 13. za - 2. p.

SPOJKY

168. 1. ba = souř. 2. a = souř., když = podř., že = podř., protože = podř., a = souř. 3. zatímco = podř., a = souř., jednak - jednak = souř., a = souř., i = souř. 4. nejen - ale i = souř. 5. avšak = souř., když = podř.

170. 1. který - zájm. 2. (mezi) nimiž - zájm., ale přesto - spojka souř., jak - přisl. 3. kam - přisl., (po) něž - zájm., a dokonce - spojka souř. 4. jak - přisl. 5. když - spojka podř., kudy - přisl. 6. že - spojka podř., aby - spojka podř. 7. kdyby - spojka podř. 8. nýbrž - spojka souř. 9. protože - spojka podř., kde - přisl. 10. (na) které - zájm. 11. avšak - spojka souř., když - spojka podř. 12. a - spojka souř., jakmile - spojka podř. 13. odkud - přisl. 14. když - spojka podř., však - spojka souř. 15. ale - spojka souř. 16. co - zájm. 17. aby - spojka podř., že - spojka podř. 18. jak - přisl. 19. a - spojka souř., kdo - zájm.

ČÁSTICE

171. 1. spojka - částice 2. částice - spojka 3. spojka - částice 4. částice - spojka 5. částice - spojka 6. částice - spojka
172. 1. částice - zájmeno 2. částice - zájmeno 3. zájmeno - částice 4. zájmeno - částice
174. a) 1. přece 2. ano, vlastně, asi 3. vůbec, jenom 4. ale 5. ani 6. do konce 7. prý 8. i, právě 9. také 10. třeba, jen 11. pouze, vůbec, také 12. jen 13. přece 14. když, ale, ani 15. přece, vůbec 16. doopravdy 17. ano, skutečně 18. zejména 19. bezpochyby 20. přestc ani 21. rovněž

CITOSLOVCE

175. a) Inu; méé, méé; buch, buch; hola; ó já; vrr; šup, šup; hej; chi chi, chi; ich; fuk, fuk; hopsa hejsa; hrr; dup; chlamst; achicl ouvej
- b) méé, méé; buch, buch; vrr; šup, šup; chi, chi, chi; fuk, fuk
- c) buch, buch na branku = zabušil na branku (přisudek); kůzlátka; jen chi, chi, chi = kůzlátka se jen zasmála (přisudek); znovu fuk fuk = znovu zaklepal (přisudek); hrr ke dveřím = běžela ke dveřím (přisudek); vlk byl co by dup v místnosti = vlk byl v okamžení v místnosti (přislovečné určení)

Morfol. kategorie jmenné

9. šaty, kalhoty, nůžky, housle, tympány, příušnice, zarděnky, povidla, játra, rozpaky, kamna
10. kamení, křoví, dříví, národ, hmyz, dobytek, nábytek, lid, lidstvo, nádobí, borůvčí, výzbroj, kvítí
11. olše - žen. množ. 1. růže; břízy - žen. množ. 1. žena; habry - muž. než množ. 1. hrad; skupinách - žen. množ. 6. žena; mokřiny - žen. množ. 4. žena; ramena - stř. množ. 4. město; kotliny - žen. jedn. 2. žena; ptáci - muž. živ. množ. 1. pán; větve - žen. jedn. 2. píseň; větev - žen. jedn. 4. píseň; komáry - muž. živ. množ. 4. pán; mouchy - žen. množ. 4. žena; hmyz - muž. než jedn. 4. hrad; stezka - žen. jedn. 1. žena; brody - muž. než množ. 4. hrad; ohybu - muž. než jedn. 2. hrad; řeky - žen. jedn. 2. žena; Vltavy - žen. jedn. 2. žena; sóumaři - muž. živ. množ. 1. pán; náklady - muž. než množ. 7. hrad; noci - žen. jedn. 6. kost; pouťníci - muž. živ. množ. 1. pán; člověk - muž. živ. jedn. 1. pán; cesty - žen. jedn. 2. žena; divočina - žen. jedn. 1. žena; místa - stř. množ. 4. město; zákoutí - stř. množ. 4. stavení; kupec - muž. živ. jedn. 1. muž; družinou - žen. jedn. 7. žena; sluhy - muž. živ. množ. 7. předseda; bažině - žen. jedn. 6. žena; křovím - stř. jedn. 7. stavení; bohům - muž. živ. množ. 3. pán; oběti - žen. množ. 4. kost; života - muž. než jedn. 2. hrad; koně - muž. živ. množ. / jedn. 4. muž; krávy - žen. množ. 4. žena; telata - stř. množ. 4. kuře; ovce - žen. množ. 4. růže

Morfol. kategorie slovesné

107. Přítomný tvar vyjadřuje:
přítomný čas: pluje, lže, krade, posílají, pláče, vře, hřeje, odchází, bojí se, nesmí
budoucí čas: dopluje, ukradne, pošlu, stiskneš, ozve se, začne, zavře, poprosím, sníš

113. 1. bude – budoucí děj 2. nebude (nejlepší) – skromné mínění 3. mluvit nebudeš – rozhorlení 4. nebude (doma) – nejistota, pravděpodobnost 5. šlapat nebudete – výjka, zákaz 6. se bude opravovat – budoucí děj 7. bude – pravděpodobnost 8. budete (laskav) – zdvořilá žádost, vyměníte – budoucí děj 9. bude vytýkat – rozhorlení 10. si budete přát – zdvořilá otázka 11. bude – pravděpodobnost 12. bude – nejistota, pravděpodobnost 13. budeš odmlouvat – rozhorlení 14. nedáte a nedáte – výjka 15. budu prosit – zdvořilá žádost

126. Tvary jednoduché: vypráví – zp. ozn., žije – zp. ozn., nemám – zp. ozn., si pomyslí – zp. ozn., shoří – zp. ozn. (s částicí at – přání), zapálím – zp. ozn., uteču – zp. ozn., si usmyslí – zp. ozn., udělá – zp. ozn., utíká – zp. ozn., vyběhne – zp. ozn., sedne si – zp. ozn., volá – zp. ozn.

Tvary složené: by neměl – zp. podmiň. přít., řekl by – zp. podmiň. přít., bych se zbavil – zp. podmiň. přít., jsem přišel – zp. ozn., by hořelo – zp. podmiň. přít., by si odpočinul – zp. podmiň. přít., bychom nebyli utekli – zp. podmiň. min., bychom byli uhořeli – zp. podmiň. min.

130. vzpomněl(a) by sis; by ses choval(a), kdybys nechtěl(a); mohl(a) bys (sypat) nebo odvíjet; by bylo zapamatovat si; mohl by to být; bychom se nikdy neměli (vydávat); měli bychom (jít); kdyby se přihodilo, by zůstal, by došel; by měli (jít); bychom si měli (vzít); uměli byste (řict)

136. 1. Nové Město pražské bylo založeno Karlem IV. 2. Pravomoci – byly vymezeny zákonem. 3. Obžalovaný byl pro – zproštěn soudem viny. 4. Oprava – byla určitě svěřena – . 5. Nikdo už tím nebude vyveden – . 6. Lhůta – bude pravděpodobně prodloužena – . 7. Noví diplomati budou přijati prezidentem – . 8. Jejím – výkonem by byli nadšeni všichni. 9. – bylo draze zapláceno. 10. – byly vyplněny – .

138. Rod trpný vyjadřuje věta: 2., 3., 4., 7., 9., 10, 12.
Rod trpný nevyjadřuje věta: 1., 5., 6., 8., 11. .

140. Dokonavá slovesa: všimli jste si, je obklopena, vzpomeňte si, otevřete, vyhledejte, vybudovali, byl vyhlášen, si zvolili
Nedokonavá slovesa: jste viděli, se mluví, hraničí, by neznal, víte, znamená, se rozkládají, žijí, chrání, se říká

105.

Sloveso:	Os.:	Číslo:	Zpús.:	Čas:	Sl. rod:	Vid:
a) se rozhodl	3.	jedn.	ozn.	min.	čin.	dok.
udělat	–	–	–	–	čin.	dok.
sehnal	3.	jedn.	ozn.	min.	čin.	dok.
byly svolány.	3.	množ.	ozn.	min.	trp.	dok.
budou nosit	3.	množ.	ozn.	bud.	čin.	nedok.
pomůžou	3.	množ.	ozn.	bud.	čin.	dok.
roztrhla	3.	jedn.	ozn.	min.	čin.	dok.
ví	3.	jedn.	ozn.	přít.	čin.	nedok.
bych upsal	1.	jedn.	podmiň. přít.	–	čin.	dok.
zahromoval	3.	jedn.	ozn.	min.	čin.	dok.
by poradil	3.	jedn.	podmiň. přít.	–	čin.	dok.
bych dostavěl	1.	jedn.	podmiň. přít.	–	čin.	dok.
b) začpěla	3.	jedn.	ozn.	min.	čin.	dok.
sedí	3.	jedn.	ozn.	přít.	čin.	nedok.
beru	1.	jedn.	ozn.	přít.	čin.	nedok.
budu radit	1.	jedn.	ozn.	bud.	čin.	nedok.
spělo	3.	jedn.	ozn.	min.	čin.	nedok.
byl pochválen	3.	jedn.	ozn.	min.	trp.	dok.
byla oceněna	3.	jedn.	ozn.	min.	trp.	dok.
neradoval se	3.	jedn.	ozn.	min.	čin.	nedok.
zvonil	3.	jedn.	ozn.	min.	čin.	nedok.
začaly	3.	množ.	ozn.	min.	čin.	dok.
tlouct	–	–	–	–	čin.	nedok.
viděli	3.	množ.	ozn.	min.	čin.	nedok.
je zapřažen	3.	jedn.	ozn.	přít.	trp.	dok.
orá	3.	jedn.	ozn.	přít.	čin.	nedok.
se hemží	3.	množ.	ozn.	přít.	čin.	nedok.
se slétá	3.	jedn.	ozn.	přít.	čin.	nedok.

150. Přechod. přít.:

	Č.:	Jm.rod:	Vid:	Všechny tvary:
jsouce	množ.	–	nedok.	js/a, jsouc, jsouce
tiskna se	jedn.	m.	nedok.	tiskn/a, -ouc, -ouce
odcházej	jedn.	m.	nedok.	odcházej/e, -íc, -íce
potloukajíc se	množ.	–	nedok.	potloukaj/e, -íc, -íce
nesouc	jedn.	s.	nedok.	nesa, nesou/c, nesouce
Přechod. min.:				
usednuvši	jedn.	ž.	dok.	usednu/v, -vši, -vše
snesši	jedn.	ž.	dok.	snes, -ši, -še
nedokončiv	jedn.	m.	dok.	nedokonči/v, -vši, -vše
dokouřivše	množ.	–	dok.	dokouři/v, -vši, -vše
probudivši se	jedn.	s.	dok.	probudi/v, -vši, -vše

154. se vyrobí – 3. os. č. jedn. zp. ozn. čas bud. sloves. rod trp. vid dok.
4. prosí, by vydržely – 3. os. č. množ. zp. podmiň. přít. sloves. rod čin. vid dok. 4. trpí, se spotřebují – 3. os. č. množ. zp. ozn. čas bud. sloves. rod trp. vid dok. 3. kupuje, znají – 3. os. č. množ. zp. ozn. čas přít. sloves. rod čin. vid nedok. 5. dělá, vezmou si – 3. os. č. množ. zp. ozn. čas bud. sloves. rod čin. vid dok. 2. začne, dávají – 3. os. č. množ. zp. ozn. čas přít. sloves. rod čin. vid nedok. 5. dělá, zkuste – 2. os. č. množ. zp. rozkaz. sloves. rod čin. vid dok. 5. prosí, vyhazují – 3. os. č. množ. zp. ozn. čas přít. sloves. rod čin. vid nedok. 3. kupuje, uvědomme si – 1. os. č. množ. zp. rozkaz. sloves. rod čin. vid dok. 4. prosí, znečišťuje – 3. os. č. jedn. zp. ozn. čas přít. sloves. rod čin. vid dok. 3. kupuje, odměňte – 2. os. č. množ. zp. rozkaz. sloves. rod čin. vid dok. 2. tiskne